

У процесі самостійних занять з фізичного виховання у студентів формується особистість, розвиваються їхні здібності, розкриваються потенціальні фізичні якості. У подальших дослідженнях передбачається впровадити технологію самостійних занять фізичними вправами що сприяють формуванню здорового способу життя студентів.

Література

1. Бех І.Д. Особистісне зорієнтоване виховання. – К.: ІЗПН, 1998. – 204с.
2. Выготский Л.С. Избранные психологические исследования. – М.: Педагогика, 1997. – 342 с.
3. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. – К.: Радянська школа, 1989. – 379 с.
4. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. – М.: Просвещение, 1977. – 326 с.
5. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. – М., 1989. – 486 с.

О.М.Ткаченко

ЗНАЧЕННЯ ЕТНОПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДЛЯ СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

В статье определяется место этнопедагогической компетентности в структуре профессионализма учителя, обращается внимание на значение этого вида педагогической компетентности для профессионального становления будущего специалиста в сфере образования.

This article defines the role of ethnopedagogical competence in the development of a teacher's professionalism and emphasizes the importance of this type of pedagogical competence in the professional growth of a future specialist in the sphere of education.

Існуючі в сучасному суспільстві соціальні проблеми, специфіка науково-технічного прогресу вимагають від фахівця будь-якої галузі гнучкості мислення, здатності вдосконалюватись, постійно підтримувати свою пізнавальну активність, грамотно діагностувати власний рівень професійного розвитку. Особливі вимоги стоять перед учителем, який покликаний формувати людину, орієнтовану на майбутнє життя, з новими видами особистісних, громадянських і соціальних якостей, враховуючи наявні етнічні стереотипи в її поведінці.

Спектр психологічних показників зрілості особистості та професійно важливих якостей педагога, які забезпечують досягнення ним вершин у професійній діяльності й педагогічному спілкуванні в умовах сучасного суспільства розкривається педагогічною акмеологією. Педагогічна акмеологія вивчає шляхи досягнення професіоналізму та компетентності в праці педагога, які мають чітко виражену гуманістичну спрямованість. Реалізація цієї спрямованості в умовах глобалізації і поліетнізації суспільства можлива при сформованості в майбутнього учителя етнопедагогічної компетентності.

Поняття, структуру педагогічного професіоналізму, педагогічної компетентності з педагогічних та психологічних позицій у контексті вивчення педагогічної діяльності вчителя, викладача вищої школи, управлінської діяльності керівників загальноосвітніх навчальних закладів визначали І.Д.Багаєва, Н.В.Гузій, О.А.Дубасенюк, Б.А.Дьяченко, Л.В.Кондрашова, Н.В.Кузьміна, А.К.Маркова, І.П.Підласий, В.В.Панчук, В.Я.Синенко, В.О.Сластьонін, Т.М.Сорочан та інші. Проблема визначення сутності етнопедагогічної компетентності вчителя, її значення для становлення педагогічного професіоналізму майбутнього фахівця не знайшла достатнього висвітлення в науковій літературі, що й обумовило завдання цієї статті.

Вивчення питання значення етнопедагогічної компетентності для становлення професіоналізму майбутнього учителя передбачає звернення до визначення понять, характеристик окремих компонентів структури педагогічного професіоналізму й педагогічної компетентності.

Професіоналізм педагога А.К.Маркова вважає інтегральною характеристикою особистості педагога, що включає професійну діяльність та особистісні якості, які забезпечують ефективність організації педагогічного процесу, професійне самовдосконалення фахівця.

Ідеї А.К.Маркової розвиває Н.В.Гузій і розглядає професіоналізм учителя-вихователя-викладача в якості соціально-педагогічного явища й психолого-педагогічного феномена, що являє собою цілісну систему, яка складається з професіоналізму педагогічної діяльності та професіоналізму особистості педагога. Аналіз змісту професіоналізму педагогічної діяльності та професіоналізму особистості педагога дозволяє виділити такі інтегровані компоненти педагогічного професіоналізму: мотиваційний (культуrowідповідна

професійно-педагогічна позиція) включає педагогічну спрямованість і професійно-педагогічну позицію; когнітивний (компетентність і культура педагогічного мислення) охоплює педагогічні знання, педагогічне мислення; афективний (емоційно-почуттєва культура педагога) виявляється в емоційній експресивності та емоційній стійкості; конативний (культура професійно-педагогічної поведінки) передбачає певні педагогічні уміння, достатній рівень розвитку педагогічної техніки.

Таким чином, професійна компетентність учителя є складовою педагогічного професіоналізму, передбачає грамотне оперування педагогічними знаннями, творче їх опрацювання, взаємопов'язана з іншими компонентами педагогічного професіоналізму. В основі різних видів професійної компетентності, на думку А.К.Маркової, лежать три сторони професіоналізму педагога: високорезультативне виконання видів педагогічної діяльності (навчальної, розвивальної, виховної, діагностичної, корекційної, самоосвітньої та інших); повноцінне гуманістично зорієнтоване педагогічне спілкування, спрямоване на співробітництво з іншими учасниками педагогічного процесу; зрілість особистості педагога, яка характеризується поєднанням професійно важливих якостей, необхідних для високорезультативної педагогічної діяльності та гуманістично зорієнтованого педагогічного спілкування.

У визначенні сутності етнопедагогічної компетентності ми опирались на загальні характеристики професійно-педагогічної компетентності та її складові, до яких А.К.Маркова відносить професійні педагогічні знання й уміння, професійно педагогічні позиції та професійно важливі якості особистості.

Етнопедагогічна компетентність відображає зміст народної педагогіки. Відповідно, етнопедагогічна компетентність передбачає володіння педагога знаннями про погляди народів (українського та інших народів світу) на дитину, родину та особливості родинного виховання дітей; мету, завдання, принципи, правила, методи, засоби, прийоми, форми навчання й виховання підростаючих поколінь; особливості виховання патріота-лицаря та формування у дітей зорієнтованості на національне й загальнолюдське; педагогіку народного календаря та специфіку виховання засобами різних видів народного мистецтва.

Етнопедагогічна компетентність розглядається нами як різновид професійно-педагогічної компетентності, який передбачає володіння педагога системою етнопедагогічних знань, уміннями грамотно застосовувати надбання світової народної педагогіки в

сучасних умовах, що дозволяє спеціалісту реалізувати гуманістичний підхід у своїй професійній діяльності та оптимально виявити власний творчий потенціал. Зміст етнопедагогічної компетентності визначається такими її структурними компонентами: 1) система знань з різних галузей філософії, педагогіки, психології, етнографії та інших наук, яка характеризується комплексністю та динамічністю; 2) усвідомлені ціннісні орієнтації та ідеали, соціальна зрілість, інтерес до української культури та культур інших народів, установки на професійне самовдосконалення, готовність до організації професійної діяльності з позицій етнопедагогічної культури; 3) інтелектуальні та практичні уміння, які дозволяють творчо застосовувати надбання світового народного педагогічного досвіду в сучасній практиці виховання дітей; 4) високий рівень професійності психічних процесів, професійно важливі особистісні якості та утворення (відповідальність, доброзичливість, оптимістичність, толерантність, спостережливість, емпатійність, ерудованість, індивідуальний стиль тощо); 5) адекватна професійна самооцінка, позитивна "Я-концепція", самоусвідомлення й самовизначення на засадах загальнолюдських цінностей, спроможність створення умов для самовдосконалення, самореалізації та самозбереження, визначена професійна позиція, розвиток індивідуальності в рамках професії.

Співставлення вимог до педагогічного професіоналізму, проявів компетентності в педагогічній діяльності та педагогічному спілкуванні, особистісно-індивідуальної компетентності, критеріїв педагогічного професіоналізму та змісту етнопедагогічної компетентності дозволило виокремити положення, які підтверджують вагомість етнопедагогічної компетентності для становлення професіоналізму сучасного вчителя. Так, етнопедагогічна компетентність дозволить:

1. В рамках педагогічної діяльності:

- підвищити рівень педагогічної ерудиції (через ознайомлення з ціннісними орієнтаціями та виховними ідеалами різних народів світу; виокремлення методів, засобів, прийомів і форм навчання й виховання, традиційних для певних народів);
- удосконалити педагогічне мислення (через усвідомлення причин появи та особливостей відображення в педагогічній практиці окремих народів певних закономірностей, принципів, правил навчання й виховання; аналіз існуючого світового виховного досвіду з метою розуміння та грамотної трактовки сучасних виховних проблем, усвідомлення їх традиційності чи новизни;

виявлення та відродження перспективних для сьогодення педагогічних методів, організаційних форм плекання особистості);

- удосконалити педагогічні уміння (через вивчення та грамотне застосування надбань народної педагогіки в процесі навчання й виховання школярів);
- удосконалити професійну спостережливість, здатність до педагогічної імпровізації та педагогічного прогнозування, виявлення педагогічного оптимізму;

2. У рамках педагогічного спілкування:

- удосконалити педагогічне спілкування (через розуміння багатогранності культур, народних надбань у галузі педагогічного спілкування, формування толерантності, готовності до спілкування, співробітництва з учнями - представниками різних національностей, реалізацію вимог педагогічного такту з врахуванням етнічних стереотипів поведінки);

3. У рамках особистісно-індивідуальної компетентності:

- закріпити позитивне ставлення до професії (через окреслення образу педагога в різних народних культурах, усвідомлення значення цієї професії для повноцінного формування особистості дитини та процвітання тієї чи іншої цивілізації);
- усвідомити важливість самовдосконалення, готовності до організації своєї професійної діяльності з позицій етнопедагогічної культури (через аналіз народних поглядів на вчителя, наставника, проявів його майстерності);
- створити умови для вияву творчих здібностей та становлення індивідуального стилю професійної діяльності.

Таким чином, формування у майбутнього вчителя етнопедагогічної компетентності сприяє удосконаленню всіх сторін педагогічного професіоналізму та відповідає вимогам сучасного суспільства. Оволодіння студента етнопедагогічною компетентністю в процесі навчання в університеті дозволить йому поступово підвищувати рівень педагогічного професіоналізму від рівня оволодіння професією до рівня педагогічної творчості. Виявлення особливостей протікання цього процесу може виступати перспективою вивчення проблеми.

Література

1. Гузій Н. В. Педагогічний професіоналізм: Історико-методологічні та теоретичні аспекти. – К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2004. – 243 с.

2. Зеер Э.Ф., Павлова А.М., Сыманюк Э.Э. Модернизация профессионального образования: компетентностный подход. – М.: Московский психолого-социальный институт, 2005. – 216 с.
3. Кукушин В. С., Столяренко Л. Д. Этнопедагогика и этнопсихология. – Ростов-на-Дону, Феникс, 2000. – 444 с.
4. Маркова А. К. Психологические критерии и ступени профессионализма учителя // Педагогика. – 1995. – № 6. – С. 55-63.
5. Маркова А. К. Психологический анализ профессиональной компетентности учителя // Советская педагогика. – 1990. – № 8. – С. 82-88.

М.В.Федоренко

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ КРИТЕРІВ ТА ПОКАЗНИКІВ ПРОФЕСІЙНО ЗНАЧУЩИХ ЯКОСТЕЙ ПЕДАГОГА ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

В статье автор рассматривает проблему профессионально значимых качеств учителя начальных классов в контексте субъектного подхода. Теоретически обосновывает предложенную структуру профессионально значимых качеств и отмечает особую значимость субъектных качеств педагога как профессионально значимых. Также в статье автор выделяет критерии и показатели профессионально значимых качеств.

In this article the author investigates the problem of primary classes teacher professionally important qualities in the context of subjective approach. Suggested structure of professionally important qualities in theoretically proved and the importance of personal qualities of a teacher as professionally important is mentioned. The author also distinguishes the criteria and significant of professionally important qualities.

Проблема формування професійно значущих якостей стала предметом дослідження багатьох науковців. Ще К.Ушинський підкреслював, що в кожному наставнику важливе не тільки уміння викладати, але також характер, моральність і переконання, тому що більший вплив на учнів має особистість учителя, ніж наука [4].

Вищий навчальний заклад повинен готувати фахівців, здатних до високоінтенсивної праці, підготовлених до творчої діяльності, до здійснення безперервної освіти. Це, в свою чергу, потребує нового підходу до професійної підготовки студентів, який передбачає не